

Z RUCHU NAUKOWEGO.

Wydział teologiczny przy T. P. N. w Poznaniu.

Wielka wojna bez wątpienia ożywczo wpłynęła na ruch umysłowy w stolicy Wielkopolski, dzielnicy, którą niezupełnie bez jej winy zwano dotąd „Beocją polską“ i dziś po pewnym odstępie czasu można już różne objawy życia wyższego ująć w jakiś obraz. Trudnoby było na mętnej jeszcze tle uwypuklić dokładniej jego rysy, ale już to, co jest, składa się na interesującą całość i głosi, że Wielkopolanie wyteżają nieco siły, by na bujnej glebie ekonomicznego materjalizmu wsiać ziarno idealniejszych porywów.

Całe życie naukowe polskie do czasu powstania uniwersytetu (7. V. 1919 r.) ogniskowało się w Towarzystwie Przyjaciół Nauk, założonem 1857 r., kiedy to na jego czele stanął August Cieszkowski, a zebrania odbywały się po prywatnych mieszkaniach Tytusa Działyńskiego, Władysława Niegolewskiego, Rogiera Raczyńskiego¹⁾. Dziś już ma od kilkunastu lat wspinały gmach przy ul. Seweryna Mielżyńskiego i z jednego wydziału rozrosło się na 7, a zwłaszcza historyczno-literacki, prawniczo-ekonomiczny, przyrodniczy, lekarski, techniczny, teologiczny i wydział sztuki²⁾. Ostatni jednak po krótkim bytowaniu suchotniczem zanikł, a o niektórych innych mało się słyszy. Najruchliwsze to lekarski i teologiczny, a nad wszystkimi jednak góruje po niedługiej posusze Wydział historyczno-literacki czyli jak go dziś zowiemy historyczno-filozoficzny. Więc teologiczny bynajmniej nie w zastoju.

Powstanie swoje zawdzięcza Wydział teologiczny X. kan. dr. Hozakowskiemu, znanemu egzegecie i redaktorowi „Miesięcznika kościelnego“, a wydatnie poparł zamiary i usiłowania założyciela X. kardynał dr. Dalbor. Wydział odrazu stanął silnie na gruncie Towarzystwa, bo przysporzył mu bardzo wielu członków i ściągnął na zebrania swoje w początkach liczny zastęp kapłanów. I świeccy zainteresowali się jego pracami.

1) Książka jub. *Dzien. Pozn.*, 1909, str. 199.

2) *Roczniki T. P. N.* 1917, str. 503.

Zebranie pierwsze konstytucyjne odbyło się 16. marca 1916 r., a zagał je przewodniczący Tow. Przyj. Nauk prof. dr. Święcicki. Na przewodniczących Wydz. teol. wybrano X. dr. Wł. Hozakowskiego z Poznania i X. dr. Taczaka z Gniezna, na sekretarza X. Stan. Grzędę¹⁾. Odtąd nieprzerwanym łańcuchem wylania się na zebraniach szereg wykładów, a z pośród nich niektóre mają trwałe znaczenie naukowe. Podajemy w suchem zestawieniu tematy wykładów, wzgl. referatów:

1916 r.

1. Ks. dr. Władysław Hozakowski: Z charakterystyki teologii jako nauki. 16. III. 1916.
2. Ks. dr. Kamil Kantak: O archiwach parafjalnych. 30. III. 1916.
3. Ks. Jan Wiśniewski: Zasadzenie Savonaroli. 13. IV. 1916.
4. Adwokat dr. Stan. Sławski: Sekularyzacja dóbr kościelnych i zniesienie klasztorów w naszej dzielnicy, przebieg historyczny i skutki prawne 18. V. 1916.
5. Ks. Stan. Okoniewski z Bnina²⁾: O życiu i dziełach O. Druzbickiego. 8. VI. 1916.
6. Syndyk Stanisław Szczaniecki z Gniezna: O pociąganiu sług kościelnych do podatków kumunalnych. 6. VII. 1916.
7. Ks. Nikodem Cieszyński z Poznania: Polacy w papieskiej armji Lamoriciérea³⁾ 21. IX. 1916.
8. i 9. Ks. Władysław Szczepański: Jerycho w świetle dziejów i wykopalisk⁴⁾ 9. i 10. X. 1916.
10. Ks. Stanisław Skowroński z Ostrowa: O istocie i rozwoju dziejowem idei misyjnej. 16. XI. 1916.
11. Syndyk Stan. Szczaniecki z Gniezna: O statucie Lutra. De anno gratiae. 14. XII. 1916.

1917 r.

12. Ks. dr. Wł. Hozakowski: Uwagi nad X. Szczepańskiego przekładem polskim Pisma Św. 25. I. 1917.
13. Ks. dr. K. Kantak: Początki Franciszkanów w Polsce. 22. II. 1917.
14. Ks. Edmund Majkowski z Kurnika: Przyczynki do biblijografji polskiej. 15. III. 1917.
15. Ks. Stan. Kolipiński: O istocie darów Ducha św. według nauki św. Tomasza. 29. III. 1917.

¹⁾ „Ateneum kapłańskie“ 1918, 15 str. 185, mylnie podawało, że jest doktorem.

²⁾ Dziś już w Kościelcu na Kujawach.

³⁾ Rzecz nieco rozszerzona wyszła drukiem u św. Wojciecha jako: „Wojna o Państwo Kościelne“. 1917.

⁴⁾ Ukazał się w „Przeglądzie Powszechnym“. VIII—IX 1917.

16. Ks. Aleksander Kubik z Koźmina: Skład społeczny pierwotnego chrześcijaństwa 26. IV. 1917.
17. Ks. Wł. Szczepański: Jerozolima w czasach Chrystusowych. Publiczny wykład na sali Bazarowej.
18. Ks. dr. Jerzy Kozłowski w Poznaniu: Teoria dwóch mieczów u św. Bernarda z Clairvaux. 24. VI. 1917.
19. Ks. N. Cieszyński z Poznania: Kazania Gnieźnieńskie pod względem homiletycznym. 21. VI. 1917.
20. Ks. dr. Lisiecki z Gniezna. Św. Bazyli z Cezarei jako student, arcybiskup i autor pisma „Do młodzieńców“. 19. VII. 1917.
21. Ks. dr. Kantak: Biblioteka farna w Świeciu. 27. IX. 1917.
22. Ks. Al. Kubik z Koźmina: Zebrania w pierwotnym chrześcijaństwie. 18. XI. 1917.
23. Ks. N. Cieszyński: Polskie Kazanie w XV. w. i Paterek z Szamotuł, kaznodzieja Maryjny¹⁾. 22. XI. 1917.
24. Syndyk Sczaniecki: Nauczyciele — organiści. 13. XII. 1917.
25. Ks. Al. Kubik: Założenie i pojęcie Kościoła w świetle najnowszych teorii. 10. XII. 1917.
26. O. Euzebjusz Stateczny. Istnienie Boga a argumentum a simultaneo św. Anzelma 7. XII. 1917.
27. Ks. Wł. Hozakowski: Referuje o swoim przekładzie Starego Testamentu. 28. XII. 1917.

1918 r.

28. Adwokat Sławski: O najnowszych wyrokach w sprawach kościelnych 10. IV. 1918.
29. Ks. dr. Kantak: Rozwój prowincji polskiej bernardyńskiej w XV. w. (1467—1530). 14. V. 1918.
30. X. dr. Aleksy Klawek: „Gloria in excelsis Deo“, historyczność i egzegeza hymnu anielskiego w świetle nowszych badań. 13. VI. 1918.
31. X. Ignacy Geppert z Pakości: Archiwum Kalwarii, klasztoru i szkoły w Pakości. 22. VIII. 1918.
32. X. dr. K. Kantak: Z naszych bibliotek dekanalnych. 19. IX. 1918.
33. X. dr. Leon Śmiśniewicz: Tajemnica wcielenia Syna Bożego a prawo przyrody w świetle scholastyki. 17. X. 1918.
34. X. dr. Szczygieł z Westfalji: Przyczynek do wykładu o okresach tygodni Danielowych. 7. XI. 1918. — X. N. Cieszyński: Św. Augustyn na tle badań świeżo odkrytych²⁾.

¹⁾ Rzecz drukowała się w „Miesięczniku kat. i wydz.“ we Lwowie. 1918—19

²⁾ Ref. drukowany w „Przegl. powsz.“ 1919 r.

35. X. Henryk Likowski: *Geneza święta t. zw. translatio s. Adalberti, przyczynek do wyjaśnienia kwestji relikwji św. Wojciecha w katedrze gnieźnieńskiej.* 12. XII. 1918.

1919 r.

36. X. Al. Kubik: *Kobieta w ustroju pierwotnego chrześcijaństwa.* 23. I. 1919.

37. X. Edmund Majkowski: *Mszaly diecezji polskich.* 13. II. 1918.

38. Dr. Nikodem Nowak: *O obsadzaniu biskupstw w Polsce.* — X. Nikodem Cieszyński: *Z najnowszej homiletyki biblijnej.* 13. III. 1919.

39. Dr. N. Nowak: *Układy przedwyborcze biskupów gnieźnieńskich.* 10. IV. 1919.

40. X. Zygmunt Cieplucha: *Nowy Testament w świetle badań językowych* 15. V. 1919.

41. X. Stefan Durzyński: *Kościół i państwo.* 12. VI. 1919.

42. Dr. N. Nowak. *Rozwój kanonicznego prawa karnego* 3. VII. 1919.

43. X. dr. A. Klawek: *Imię Jezus w świetle filologii biblijnej.* 16. X. 1919.

44. Dr. Skarbiński: *Idea monarchji świata w świetle eschatologicznem.* 13. XI. 1919.

45. X. Jan Klein: *Fara Benedyktyńska.* 11. XII. 1919.

1920 r.

46. X. dr. Aleksander Żychliński: *O powstaniu i istocie pojęć dogmatycznych.* 25. 1920.

47. Dr. R. Ganszywiec: *Cezarjusz z Heisterbach i jego homilje o Matce Boskiej.* 19. II. 1920.

48. O. Franciszek Kwiatkowski: *Zasada przyczynowości a dowody na istnienie Boga.* 11. III. 1920.

49. X. dr. Aleksy Klawek: *„Tu est Petrus“ — autentyczność obietnicy prymatu u św. Mateusza r. 16.—22.* IV. 1920.

50. X. dr. Wł. Hozakowski: *O własnym przekładzie Pięcioksięgu Mojżesza.* 20. V. 1920.

51. X. Henryk Likowski: *Początki klasztoru trzemeszeńskiego* 14. X. 1920.

52. X. dr. Władysław Grzelak: *O sakramencie bierzmo-*
wania.

W ciągu r. 1917 w miejsce X. Grzędy, który poszedł na probostwo do Gostynia, wybrano sekretarzem X. dr. Kozłowskiego, a w jego miejsce skarbnikiem X. Stanisława Radomskiego.

Praca Wydziału nie kończy się na zebraniach, bo zdążył on już wydać mimo znacznych trudności „Rozprawy“ (1918 r.),

w których się mieszczą prace X. N. Cieszyńskiego, Stanisława Szanieckiego, X. M. Kubika, X. H. Likowskiego i w „Materiałach” „Antoni Okęcki eccl. Cathedralis Posnaniensis Visitatio a. 1781” (1917 r.) str. 147 i „Visitatio generalis decanatus Posnaniensis... per Josephum Łódzia Rogaliński a. 1781 (1918 r. str. 510). Wizytacje obie wydał z materiałów rękopiśmiennych X. oficjał Robert Weimann, najlepszy znawca naszych aktów-diecezjalnych.

Po blisko czteroletnim okresie warto już uważniej spojrzeć na pracę Wydziału. Pięćdziesiąt cztery referaty z zakresu nauk teologicznych stanowią już poważny wysiłek, zwłaszcza gdy się weźmie pod uwagę wielką posuchę, jaka panuje u nas na polu teologicznym. Nie rozdzielają się wprawdzie te referaty równomiernie na wszystkie gałęzie nauki teologicznej, jest ciągle jeszcze przewaga w działach historycznym, prawniczym, egzegetycznym, ale nie można już powtórzyć w pełni zarzutu, jaki wypowiedaliśmy na łamach „Ateneum kapłańskiego” (1918, t. XV, 1b7), że stronimy od dociekań filozoficzno-dogmatycznych. I w tym kierunku zapowiada się niejakiś zainteresowanie zwłaszcza między najmłodszymi doktorami i profesorami.

Na ożywienie Wydziału bez wątpienia wpłynęło otwarcie seminarjum duchownego i powołanie doń młodych sił, ogniskujących swą pracę dokoła senjora X. dr. Hozakowskiego. Ileż więcej ożywiłby się Wydział, gdyby powstał przy uniwersytecie Wydział teologiczny z znacznieszą liczbą profesorów. Mógłby się stać wówczas jako jedyne dotąd stowarzyszenie teologiczne o charakterze ściśle naukowym ośrodkiem, do którego kierowałaby się naukowa praca teologiczna i skądby promieniowała na całą Polskę, rodzaj Akademii Umiejętności dla nauk teologicznych. Ma Wielkopolska przecież w teologii swoje chlubne tradycje w autorze Kazań gnieźnieńskich, X. Janie z Szamotuł, Walentym Wróblu, Pawle Sarbinie, Wujku, Reszce, a w najnowszych czasach Prusinowskim, Janiszewskim, Likowskim, Chotkowskim ilast not least Warmińskim i świętym jej obowiązkiem tradycje te nie tylko chować i niemi się chlubić, ale snuć je dalej owocnie!

X. N. C.
